

სასამართლო სამართალსა და პოლიტიკას შორის

I. შესავალი

დამოუკიდებლად არსებობის სამი ათწლეულის განმავლობაში ქართული სახელმწიფოებრიობისათვის ერთ-ერთი მთავარი გამოწვევა იყო და დღესაც რჩება სასამართლო სისტემა. კვაზირეფორმების დაუსრულებელმა სერიამ, ბუნებრივია, სათანადო შედეგი ვერ გამოიღო. სასამართლო, რომელიც ევროპული ინტეგრაციისაკენ მამოძრავებელი ძალა უნდა ყოფილიყო, სამწუხაროდ, თავად იქცა სერიოზულ დაბრკოლებად ამ გზაზე. ვითარება რთულია, მაგრამ არა უიმედო, თუმცა სიტუაციის გამოსწორება შესაძლებელია არა პრობლემებისათვის თვალის არიდებით, არამედ მათი აღიარებით და სათანადო ნაბიჯების გადადგმით.

ამ სტატიის ამოცანა არ არის სასამართლო ხელისუფლების წინაშე არსებული ყველა დილემის ანალიზი. ქვემოთ ყურადღებას გავამახვილებთ სასამართლოსა და პოლიტიკის ურთიერთობის სხვადასხვა მნიშვნელოვან ასპექტზე. ამ საკითხის პერსონალური, ორგანიზაციული თუ შინაარსობრივი მხარის მართებული გაგება სასამართლო სისტემას არ გახდის იდეალურს, თუმცა მნიშვნელოვნად გააუმჯობესებს მას.

II. საპარლამენტო რესპუბლიკის მოდელთან დაკავშირებული გამოწვევები

პოლიტიკური ძალების ზეგავლენისაგან დამოუკიდებელი სასამართლო სისტემის საჭიროება, რომელიც ეფექტიან სასამართლო კონტროლს განახორციელებს ხელისუფლების დანარჩენ შტოებზე, კიდევ უფრო გაიზარდა და ფაქტობრივად, კრიტიკული გახდა 2017 წლის საკონსტიტუციო რეფორმის შემდეგ. ამის მიზეზია ხელისუფლების კონცენტრაციის, ავტორიტარული რეჟიმის ჩამოყალიბებისა და არაფორმალური მმართველობის მომეტებული რისკები, რაც ახლავს რეფორმით დამკვიდრებულ საპარლამენტო რესპუბლიკის მოდელს. ამ ტიპის რესპუბლიკებში მთავრობის შემადგენლობის ფორმირება დამოკიდე-

* საქართველოს ეროვნული უნივერსიტეტის პროფესორი, სამართლის დოქტორი. ORCID: 0009-0005-2275-5951.

ბულია პარლამენტზე. აღმასრულებელი ხელისუფლების უმაღლესი ორგანო საკანონმდებლო ორგანოს წინაშეა პასუხისმგებელი და შეიძლება მისი მხრიდან უნდობლობის გამოცხადებასაც დაექვემდებაროს. როგორც წესი, პარლამენტსა და მთავრობაში ერთი და იგივე პოლიტიკური ძალა ან ძალები დომინირებს. აქედან გამომდინარე, ძალაუფლების გამიჯვნის ხაზი იმდენად არა აღმასრულებელ და საკანონმდებლო შტოებს შორის გადის, რომლებიც ერთმანეთის პოლიტიკური მოკავშირეები არიან, არამედ მმართველ პოლიტიკურ პარტიას/კოალიციასა და პოლიტიკურ ოპოზიციას შორის.¹ ამ პირობებში, სასამართლო ხელისუფლებაზე პოლიტიკური ზეგავლენის მოპოვება ძალაუფლების სრულ უზურპაციას ნიშნავს. მსგავსი შედეგი დგება, როდესაც სასამართლოს პირდაპირ ან ირიბად აკონტროლებს ფორმალურად პოლიტიკაში არმყოფი, მაგრამ რეალური პოლიტიკური ძალაუფლების მქონე პირი ან პირთა ჯგუფი, თუ მას პარლამენტის და შესაბამისად, მთავრობის „საკონტროლო პაკეტიც“ უპყრია ხელთ.

საპარლამენტო რესპუბლიკაში სახელისუფლებო დისბალანსის პრევენციის რამდენიმე საშუალება არსებობს.² ამ კუთხით გამორჩეულია პოლიტიკურად ნეიტრალური და დამოუკიდებელი სასამართლოს როლი. სწორედ სასამართლო ხელისუფლებამ უნდა შეიტანოს უდიდესი წვლილი საპარლამენტო უმრავლესობისა და მთავრობის თვითნებობის თავიდან აცილებასა და მათი საქმიანობის (საკონსტიტუციო) სამართლებრივ ჩარჩოებში წარმართვის უზრუნველყოფაში. განსაკუთრებული პასუხისმგებლობა ეკისრება საკონსტიტუციო სასამართლოს, რომელსაც აქვს საპარლამენტო უმრავლესობის არაკონსტიტუციური გადაწყვეტილებების გაუქმების ბერკეტები³ და რომლის, როგორც დამოუკიდებელი ინსტიტუტისა და კონსტიტუციის ინტერპრეტატორის, საქმიანობა გამორჩეულად მწვავეა საპარლამენტო რესპუბლიკის პირობებში.⁴ ამ დროს ძალიან იზრდება საკონსტიტუციო სასამართლოს, როგორც პარლამენტსა და მთავრობაში დომინანტი უმრავლესობისაგან უმცირესობის დაცვის მნიშვნელოვანი ფაქტორის, როლი.⁵ აღსანიშნავია, რომ კელზენი საკონსტიტუციო მართლმსა-

¹ შეადარე: Ipsen J., *Der Staat der Mitte. Verfassungsgeschichte der Bundesrepublik Deutschland*, C.H.Beck, 2009, 35; Klein E., *Gesetzgebung ohne Parlament?* Berlin, 2004, 12; Vogel H.-J., *Gewaltenvermischung statt Gewaltenteilung? Zu neueren Entwicklungen im Verhältnis der Verfassungsorgane zueinander*, *Neue juristische Wochenschrift*, N23, 1996, 1505 (1507).

² ამ საკითხთან დაკავშირებით დაწვრილებით იხ., Loladze B., *Das Rechtsstaatsprinzip in der Verfassung Georgiens und in der Rechtsprechung des Verfassungsgerichts Georgiens*, Potsdam, 2015, 381 ff.

³ შეად., იქვე, 384.

⁴ დაწვრილებით იხ., Doehring K., *Allgemeine Staatslehre, Eine systematische Darstellung*, 3., neu bearbeitete Auflage, Heidelberg, 2004, 195.

⁵ შეად., Stern K., *Verfassungsgerichtsbarkeit im Widerstreit*, Passau, 1979, 9.

ჯულებას დემოკრატიის, როგორც უმრავლესობასა და უმცირესობას შორის მუდმივ კომპრომისზე და არა უმრავლესობის შეუზღდავ ბატონობაზე დაფუძნებული იდეის, განხორციელებისათვის განსაკუთრებით გამოსადეგ საშუალებად მიიჩნევდა.⁶ კიდევ უფრო მკაფიოდ უსვამდა ხაზს საკონსტიტუციო სასამართლოს მნიშვნელობას *დოერინგი*, რომელიც საპარლამენტო რესპუბლიკას საკონსტიტუციო მართლმსაჯულების გარეშე სახელმწიფო მმართველობის საშიშ ფორმად მიიჩნევდა.⁷ მართლაც, საკონსტიტუციო კონტროლს მიღმა მდგომი პოლიტიკური ძალაუფლება ანგრევს დემოკრატიული და სამართლებრივი სახელმწიფოებრიობის საფუძვლებს. იგივე შედეგი დგება იმ დროსაც, როდესაც საკონსტიტუციო სასამართლო, მართალია, ფორმალურად არსებობს, მაგრამ ფაქტობრივად მოქცეულია პოლიტიკური ზეგავლენის ქვეშ. ეს შეიძლება გამოიხატოს როგორც პრინციპულ საკითხებთან დაკავშირებით რომელიმე პოლიტიკური ძალისათვის სასურველი გადაწყვეტილებების მიღებაში, ასევე საქმეთა განხილვისა და გადაწყვეტის პროცესის არაგონივრულ გაჭიანურებაში, რამაც ზოგიერთ შემთხვევაში ფაქტობრივად მართლმსაჯულების განხორციელებაზე უარის ფორმა მიიღოს.

საპარლამენტო რესპუბლიკაში ძალაუფლების ბალანსის ასე თუ ისე შესანარჩუნებლად ძირითადი დატვირთვა გადადის საპარლამენტო ოპოზიციაზე. თუ გავითვალისწინებთ იმ მოცემულობას, რომ მისი, როგორც უმცირესობის, შესაძლებლობები ობიექტურადაა შეზღუდული, რაც ამცირებს ოპოზიციის დამაბალანსებელი მოქმედების ეფექტს,⁸ აუცილებელია, არსებული ბერკეტების მაქსიმალურად ეფექტიანი გამოყენება. უპირველეს ყოვლისა, უნდა გამოიყოს საკონსტიტუციო სასამართლოსათვის კონსტიტუციური სარჩელით მიმართვის შესაძლებლობა, რაც აქვს პარლამენტის წევრთა არანაკლებ ერთ მეხუთედს, ანუ საპარლამენტო ოპოზიციას. ეს არის არა საკონსტიტუციო სასამართლოზე პოლიტიკური ზეგავლენის მოპოვების, არამედ საკონსტიტუციოსამართლებრივი წესრიგის დაცვის მექანიზმი იმ ნორმატიული აქტებისაგან, რომლებიც არ შეესაბამება კონსტიტუციის ნორმებსა თუ პრინციპებს, ასევე იმ პოლიტიკური გაერთიანებებისაგან, რომელთა საქმიანობა ეწინააღმდეგება ქვეყნის უზენაეს კანონს. ოპოზიციას ასევე შეუძლია იდავოს არჩევნების ან რეფერენდუმის

⁶ Kelsen H., *Wesen und Entwicklung der Staatsgerichtsbarkeit*, in: *Wer soll der Hüter der Verfassung sein? Abhandlungen zur Theorie der Verfassungsgerichtsbarkeit in der pluralistischen, parlamentarischen Demokratie*, R. C. van Ooyen (Hrsg.), Mohr Siebeck Verlag, 2008, 51.

⁷ Doehring K., *Allgemeine Staatslehre, Eine systematische Darstellung*, 3., neu bearbeitete Auflage, Heidelberg, 2004, 196.

⁸ შეად., Wrege W.R., *Das System der Gewaltenteilung im Grundgesetz*, Juristische Ausbildung, N8, 1996, 436 (438).

მომწესრიგებელ კანონმდებლობასა და მის საფუძველზე ჩასატარებელი ან ჩატარებული არჩევნების ან რეფერენდუმის კონსტიტუციურობასთან დაკავშირებით. კონსტიტუციური სარჩელი აძლევს ოპოზიციას შესაძლებლობას, დაიცვას მისი წევრები საპარლამენტო უმრავლესობის მხრიდან მათი უფლებამოსილების არცნობის ან ვადამდე არაკონსტიტუციურად შეწყვეტის შემთხვევაში.

ზემოაღნიშნული ბერკეტების გამოყენებით უმრავლესობის არაკონსტიტუციური მოქმედებების აღკვეთა და პრევენცია, ბუნებრივია, იმ პირობებშია შესაძლებელი, თუ სახელმწიფოში არსებობს დამოუკიდებელი, კვალიფიციური, დროული და ეფექტიანი საკონსტიტუციო მართლმსაჯულება. წინააღმდეგ შემთხვევაში, ოპოზიციის კონსტიტუციურ სარჩელს აზრი ეკარგება, ხოლო პოტენციურ მოსარჩელებს – საკონსტიტუციო სასამართლოსათვის მიმართვის მოტივაცია. გარდა კონსტიტუციური სარჩელის უპერსპექტივობისა, მოქმედებს ერთგვარი შიშის ეფექტიც, რომ საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ დამკვიდრებული შესაძლო მცდარი პრეცედენტი კიდევ უფრო გააუარესებს მდგომარეობას.

ძალიან მნიშვნელოვანია, რომ ოპოზიციას ჰქონდეს იმ სიტუაციაზე რეაგირების შესაძლებლობა, როდესაც სასამართლო ხელისუფლება ან მისი ნაწილი, უმრავლესობის პოლიტიკური მხარდაჭერის პირობებში, გადის კონსტიტუციისა და კანონმდებლობის ჩარჩოებიდან. ეს საკითხი განსაკუთრებით აქტუალური გახდა ბოლოდროინდელი მოვლენების შემდეგ, როდესაც აშშ-ის სახელმწიფო დეპარტამენტმა, შესაძლო კორუფციული საქმიანობის მოტივით, სანქციები გამოიყენა რამდენიმე მოქმედი და ერთი ყოფილი მოსამართლის წინააღმდეგ. ამ ვითარებაში, როდესაც სამართალდამცავი ორგანოები საკითხისადმი ინტერესს არ გამოხატავენ, საპარლამენტო ოპოზიციას რჩება ერთადერთი ბერკეტი პარლამენტის საგამოძიებო კომისიის სახით, რომელშიც ოპოზიციის წარმომადგენელთა რაოდენობა არ უნდა იყოს ნახევარზე ნაკლები და რომლის სხდომაზე გამოცხადება, ასევე შესაბამისი საკითხის გამოკვლევისათვის აუცილებელი საბუთებისა და ინფორმაციის წარდგენა სავალდებულოა. რა თქმა უნდა, საგამოძიებო კომისიის ამოცანა არ არის სასამართლო გადაწყვეტილებების რევიზია. მან განუხრელად უნდა დაიცვას მოსამართლეთა დამოუკიდებლობის კონსტიტუციური გარანტიები, მათ შორის, მოსამართლისათვის კონკრეტულ საქმეზე ანგარიშის მოთხოვნის აკრძალვის პრინციპი. ამავდროულად, კონსტიტუციის მოთხოვნებს არ ეწინააღმდეგება მოსამართლეთა შესაძლო კორუფციული ან სხვა კანონსაწინააღმდეგო საქმიანობის, ასევე მათზე ან მათი საშუალებით აკრძალული (პოლიტიკური) ზემოქმედების განხორციელების საკითხის შესწავლა.

2017 წლის საკონსტიტუციო რეფორმის ერთ-ერთი პოზიტიური სიახლეა ის, რომ დროებითი საგამოძიებო კომისიის შექმნის შესახებ გადაწყვეტილების მი-

ლებისათვის პარლამენტის სრული შემადგენლობის ერთი მესამედის მხარდაჭერა საკმარისი. ამის მიზანია საპარლამენტო ოპოზიციას მიეცეს საგამოძიებო კომისიის შექმნის შესაძლებლობა თუნდაც იმ პირობებში, როდესაც ეს ეწინააღმდეგება საპარლამენტო უმრავლესობის ნებას. აქედან გამომდინარე, საგამოძიებო კომისიის შექმნის პროცესისათვის უმრავლესობის მხრიდან ხელის შეშლა პროცედურული მანიპულაციების გზით, როდესაც არსებობს შექმნისათვის საჭირო მხარდამჭერთა რაოდენობა, აშკარად ეწინააღმდეგება კონსტიტუციის სულისკვეთებას და ფაქტობრივად, აზრს უკარგავს საპარლამენტო კონტროლის ამ მნიშვნელოვანი ინსტიტუტის არსებობას.

საერთო სასამართლოების დამოუკიდებლობისა და ეფექტიანობის უზრუნველყოფას კონსტიტუცია იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს ერთ-ერთ უმთავრეს ამოცანად ასახელებს. ეს საკონსტიტუციო ორგანო წამყვან როლს თამაშობს სასამოსამართლო კორპუსის ფორმირებაშიც, აქვს დისციპლინური დევნის მექანიზმები და ა.შ. აქედან გამომდინარე, მასზე პოლიტიკური გავლენის მოპოვება, ფაქტობრივად, საერთო სასამართლოების სისტემის ეფექტიანი კონტროლქვეშ მოქცევის ტოლფასია. ამ პირობებში, დგება იუსტიციის უმაღლეს საბჭოზე მსგავსი ზეგავლენის პრევენციის აუცილებლობა, რაშიც დიდი მნიშვნელობა აქვს საპარლამენტო ოპოზიციის ჩართულობას. კონსტიტუცია ითვალისწინებს საპარლამენტო კვოტით საბჭოს წევრების არჩევას მისი სრული შემადგენლობის არანაკლებ სამი მეხუთედის უმრავლესობით.⁹ ამ ჩანაწერის უკან დგას იდეა, რომ შესაბამისი საკადრო გადაწყვეტილება უნდა მიიღებოდეს საპარლამენტო უმრავლესობისა და ოპოზიციის დიალოგისა და ურთიერთშეთანხმების საფუძველზე. სამწუხაროდ, ხანგრძლივი ვადის განმავლობაში ეს პროცესი ჩიხში იყო შესული და იუსტიციის უმაღლესი საბჭო პრინციპულ გადაწყვეტილებებს საკანონმდებლო ორგანოს მიერ არჩეული წევრების გარეშე იღებდა. ამ მდგომარეობიდან ოპტიმალურ გამოსავლად ვერ ჩაითვლება იუსტიციის უმაღლეს საბჭოში საპარლამენტო კვოტის ნაწილის შევსება საზოგადოებისათვის დახურული პოლიტიკური გარიგებების დახმარებით.

III. სასამართლოს გავლენა პოლიტიკაზე

სასამართლო ხელისუფლება, ხელისუფლების სხვა შტოებისაგან განსხვავებით, უშუალოდ და აქტიურად არ არის ჩართული პოლიტიკური გადაწყვეტილებების მიღებაში, თუმცა ეს არ ნიშნავს, რომ ის სრულიად იზოლირებულია პოლიტიკისაგან. სასამართლოს საქმიანობისა და გადაწყვეტილებების საფუძველი სამართალია, ხოლო სამართალი მჭიდროდაა დაკავშირებული პოლიტიკასთან. ის ერთდროულად არის პოლიტიკის შედეგი, მისი ჩარჩო და

⁹ საქართველოს კონსტიტუციის 64-ე მუხლის მე-2 პუნქტი.

შეფასების მასშტაბი.¹⁰ სასამართლოს ხშირად უნევს შეხება პოლიტიკურად მგრძობიარე ისეთ საკითხებთან, როგორცაა, არჩევნების, ხელისუფლების მიერ მიღებული პრინციპული პოლიტიკური გადაწყვეტილებების კონსტიტუციურობისა თუ კანონიერების შემოწმება და სხვ. სასამართლოს გადაწყვეტილებას შეიძლება ჰქონდეს მეტ-ნაკლები პოლიტიკური მნიშვნელობა,¹¹ რომლის ხარისხიც კონკრეტული დავის ფარგლებში გადასაწყვეტ საკითხზეა დამოკიდებული.

საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებების პოლიტიკური ზეგავლენა, სხვა სასამართლოებთან შედარებით, მაღალია. ეს რამდენიმე მიზეზითაა განპირობებული. უპირველეს ყოვლისა, უნდა გამოიყოს საკონსტიტუციო კონტროლის სასამართლო ორგანოს კომპეტენციის თავისებურებები. მისი ნებისმიერი უფლებამოსილება პირდაპირ ან ირიბად დაკავშირებულია პოლიტიკურ პროცესებთან და გავლენას ახდენს მათ მიმდინარეობაზე. საკონსტიტუციო სასამართლო იყენებს და განმარტავს კონსტიტუციას, რომელიც სამართლებრივ ფორმას აძლევს უმაღლეს სახელმწიფო დონეზე მიმდინარე პოლიტიკურ პროცესს. ეს განაპირობებს კონსტიტუციისა და ზოგადად, საკონსტიტუციო სამართლის გამოკვეთილ პოლიტიკურ ხასიათსა და მათი გამოყენებისა და განმარტების დიდ პოლიტიკურ მნიშვნელობას.¹² საკონსტიტუციო სასამართლოს ახორციელებს კონსტიტუციის ზოგადი შინაარსის ნორმების საბოლოო და სავალდებულო ინტერპრეტაციას. მას აქვს კონსტიტუციის ე.წ.

¹⁰ Ipsen J., Staatsrecht I. Staatsorganisationsrecht, 20., neu bearbeitete Auflage, München, 2008, 208 f.

¹¹ Stern K., Kommentar zum Art. 93 GG, in: Bonner Kommentar zum Grundgesetz, Band 12 (Art. 89 – 104), R. Dolzer, K. Großhof, W. Kahl, C. Waldhoff (Hrsg.), Hamburg, 1950, Rn. 35; Stern K., Verfassungsgerichtsbarkeit im Widerstreit, Passau, 1979, 8.

¹² Böckenförde E.-W., Verfassungsgerichtsbarkeit, Neue juristische Wochenschrift, N52, 1999, 1, 9 (11); Hopfauf A., Kommentar zum Art. 93 GG, in: GG – Kommentar zum Grundgesetz, B. Schmidt-Bleibtreu, K. Franz (Begr.), H. Hofmann, A. Hopfauf (Hrsg.), 12. Auflage, Carl Heymanns Verlag, 2011, Rn. 17; Ipsen J., Staatsrecht I. Staatsorganisationsrecht, 20., neu bearbeitete Auflage, München, 2008, 208; Leibholz G., Der Status des Bundesverfassungsgerichts, in: Das Bundesverfassungsgericht 1951-1971, zweite völlig neu bearbeitete und erweiterte Auflage, Karlsruhe, 1971, 31 (35); Loladze B., Das Rechtsstaatsprinzip in der Verfassung Georgiens und in der Rechtsprechung des Verfassungsgerichts Georgiens, Potsdam, 2015, 165; Von Münch I., Mager U., Staatsrecht I. Staatsorganisationsrecht unter Berücksichtigung der europarechtlichen Bezüge, 7., völlig neu bearbeitete Auflage, 2009, 300; Simon H., Verfassungsgerichtsbarkeit, in: Handbuch des Verfassungsrechts der Bundesrepublik Deutschland, Teil 2, E. Benda, W. Maihofer, H.-J. Vogel, 2., neu bearbeitete und erweiterte Auflage, De Gruyter, 1995, 1637 (1664); Stern K., Kommentar zum Art. 93 GG, in: Bonner Kommentar zum Grundgesetz, Band 12 (Art. 89 – 104), R. Dolzer, K. Großhof, W. Kahl, C. Waldhoff (Hrsg.), Hamburg, 1950, Rn. 35, 48; Stern K., Verfassungsgerichtsbarkeit im sozialen Rechtsstaat, Hannover, 1980, 12; Voßkuhle A., Kommentar zum Art. 93 GG, in: Kommentar zum Grundgesetz, Band 3, H. von Mangoldt, F. Klein, C. Starck (Hrsg.), 6., vollständig neu bearbeitete Auflage, München, 2010, Rn. 32.

„ინტერპრეტაციის ძალაუფლება“, რაც პოლიტიკური გავლენის ერთ-ერთ მიზეზად მიიჩნევა.¹³ საკონსტიტუციო სასამართლოს სხვა სასამართლოებისაგან ისიც გამოარჩევეს, რომ მისი გადაწყვეტილებების მნიშვნელობა და ძალა სცდება კონკრეტული საქმის ფარგლებს და ზოგადავაღებულ ხასიათს აქვს.¹⁴ ამის გამო საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება გავლენას ახდენს არა მხოლოდ კონკრეტული საქმის მხარეების, არამედ პირთა გაცილებით ფართო წრის ინტერესებსა და განწყობაზე. თავის მხრივ, საზოგადოების განწყობაზე დიდწილადაა დამოკიდებული პოლიტიკური ამინდის ფორმირება და ცვალებადობა. ზემოაღნიშნული ფაქტორებიდან გამომდინარე, გასაკვირი არაა, რომ საკონსტიტუციო მართლმსაჯულების ორგანოებს ხშირად უწევთ პოლიტიკურად მნიშვნელოვანი გადაწყვეტილებების მიღება.¹⁵ ასეთია ობიექტური და გარდაუვალი რეალობა.¹⁶

¹³ Böckenförde E.-W., Verfassungsgerichtsbarkeit, Neue juristische Wochenschrift, N52, 1999, 9 (12 f.); Voßkuhle A., Kommentar zum Art. 93 GG, in: Kommentar zum Grundgesetz, Band 3, H. von Mangoldt, F. Klein, C. Starck (Hrsg.), 6., vollständig neu bearbeitete Auflage, München, 2010, Rn. 33.

¹⁴ შეად., Korinek K., Die Verfassungsgerichtsbarkeit im Gefüge der Staatsfunktionen, in: Die Verfassungsgerichtsbarkeit im Gefüge der Staatsfunktionen, K. Korinek, J.P. Müller, K. Schlaich, De Gruyter, 1981, 8 (16); Leibholz G., Der Status des Bundesverfassungsgerichts, in: Das Bundesverfassungsgericht 1951-1971, zweite völlig neu bearbeitete und erweiterte Auflage, Karlsruhe, 1971, 31 (38).

¹⁵ Benda E., Klein E., Verfassungsprozessrecht. Ein Lehr- und Handbuch, 3., völlig neu bearbeitete Auflage, C.H. Beck, 2012, 4 f.; Böckenförde E.-W., Verfassungsgerichtsbarkeit, Neue juristische Wochenschrift, N52, 1999, 9 (10); Brohm W., Die Funktion des BVerfG – Oligarchie in der Demokratie?, Neue juristische Wochenschrift, N54, 2001, 1, 1 (3); Ipsen J., Der Staat der Mitte. Verfassungsgeschichte der Bundesrepublik Deutschland, C.H. Beck, 2009, 61; Korinek K., Die Verfassungsgerichtsbarkeit im Gefüge der Staatsfunktionen, in: Die Verfassungsgerichtsbarkeit im Gefüge der Staatsfunktionen, K. Korinek, J.P. Müller, K. Schlaich, De Gruyter, 1981, 8 (16); Leibholz G., Der Status des Bundesverfassungsgerichts, in: Das Bundesverfassungsgericht 1951-1971, zweite völlig neu bearbeitete und erweiterte Auflage, Karlsruhe, 1971, 31 (49 f.); Meyer W., Kommentar zum Art. 93 GG, in: Grundgesetz. Kommentar, Band 2 (Art. 70 bis 146), I. von Münch, P. Kunig (Hrsg.): 6., neu bearbeitete Auflage, C.H. Beck, 2012, Rn. 6; Kunig P., Bericht, in: Verfassungsrecht und einfaches Recht, Verfassungsgerichtsbarkeit und Fachgerichtsbarkeit, R. Alexy, P. Kunig, W. Heun, G. Hermes (Hrsg.), De Gruyter, 2002, 34 (77); Simon H., Verfassungsgerichtsbarkeit, in: Handbuch des Verfassungsrechts der Bundesrepublik Deutschland, Teil 2, E. Benda, W. Maihofer, H.-J. Vogel, 2., neu bearbeitete und erweiterte Auflage, De Gruyter, 1995, 1637 (1664); Stern K., Kommentar zum Art. 93 GG, in: Bonner Kommentar zum Grundgesetz, Band 12 (Art. 89 – 104), R. Dolzer, K. Grafshof, W. Kahl, C. Waldhoff (Hrsg.), Hamburg, 1950, Rn. 48.

¹⁶ Böckenförde E.-W., Verfassungsgerichtsbarkeit, Neue juristische Wochenschrift, N52, 1999, 9 (12); Stein E., Götz F., Staatsrecht, 21., neu bearbeitete Auflage, Mohr Siebeck Verlag, 2010, 16.

IV. პოლიტიკის გავლენა სასამართლოზე

სასამართლოსა და პოლიტიკის ურთიერთობას არ გააჩნია ცალმხრივი გავლენის ფორმა. პოლიტიკურ ორგანოებსაც აქვთ სასამართლო სისტემაზე ზეგავლენის სამართლებრივი, ფინანსური თუ საკადრო მექანიზმები. სასამართლო სისტემის ორგანიზებისა და საქმიანობის საკანონმდებლო ჩარჩოებს პარლამენტი განსაზღვრავს. საკანონმდებლო ორგანო, მთავრობის წარდგინებით, ამტკიცებს სახელმწიფო ბიუჯეტს, რომლის შემადგენელი ნაწილიცაა სასამართლო სისტემის სახელმწიფო დაფინანსება, ხოლო მთავრობა კი ახორციელებს მის აღსრულებას. საკანონმდებლო ორგანო ირჩევს უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარესა და მოსამართლეებს, ასევე საკონსტიტუციო სასამართლოს სამ წევრს.

ხელისუფლების სხვადასხვა შტოს შორის მსგავსი კონტაქტი დემოკრატიული სამყაროსათვის ჩვეულებრივი მოვლენაა, ამაში არაფერია საგანგაშო, თუ მას არ ახლავს სასამართლო სისტემაზე გავლენის მოპოვების მცდელობა იმ კუთხით, რომ პრინციპული საკითხების გადაწყვეტა მოხდეს ამა თუ იმ პოლიტიკური ძალის, განსაკუთრებით პოლიტიკური უმრავლესობის, შეხედულებისამებრ და ინტერესების შესაბამისად. სასამართლომ უნდა შეძლოს პოლიტიკური ზეგავლენის მცდელობებისადმი გამკლავება, რაც არ არის მარტივი ამოცანა და თან ღია თუ ფარული კონფლიქტები ახლავს. მთავარი იარაღი, რაც ამ დროს სასამართლოსა და თითოეული მოსამართლის ხელშია, არის დამოუკიდებელი და მაღალი ხარისხის გადაწყვეტილებების მიღება.

სასამართლო თავისუფალი უნდა იყოს პარტიულ-პოლიტიკური ზეგავლენისაგან, თუმცა ის, როგორც ერთიანი პოლიტიკურ-საზოგადოებრივი სივრცის ნაწილი,¹⁷ ვერ იქნება სრულად იზოლირებული პოლიტიკისაგან. სასამართლოს, განსაკუთრებით კი საკონსტიტუციო სასამართლოს, სრული პოლიტიკური ინდიფერენტულობა შეიძლება მითოლოგიის სფეროს მივაკუთვნოთ.¹⁸ იგივე შეიძლება ითქვას მოსამართლეებზე, რომლებიც სხვა ადამიანების მსგავსად, სოციუმის წევრები არიან. მათი პიროვნული პოზიციის ჩამოყალიბებაზე გარდაუვალ გავლენას ახდენს იმ საზოგადოებაში არსებული პოლიტიკური მოსაზრებები და სინამდვილე, რომელშიც უწევთ ცხოვრება და მოღვაწეობა. თავის მხრივ, მოსამართლის პიროვნული პოზიცია აისახება მის პროფესიულ მიდგომებში, განსაკუთრებით იმ საკითხებთან დაკავშირებით,

¹⁷ შეად., Müller J.P., Die Verfassungsgerichtsbarkeit im Gefüge der Staatsfunktionen, in: Die Verfassungsgerichtsbarkeit im Gefüge der Staatsfunktionen, K. Korinek, J.P. Müller, K. Schlaich, De Guyter, 1981, 55 (94).

¹⁸ Loladze B., Das Rechtsstaatsprinzip in der Verfassung Georgiens und in der Rechtsprechung des Verfassungsgerichts Georgiens, Potsdam, 2015, 167.

რომლებზეც არ არსებობს ცალსახა სამართლებრივი პასუხები და ბევრი რამა დამოკიდებულია გადაწყვეტილების მიმღები პირის მსოფლმხედველობაზე – მაგალითად, ევთანაზია, ორსულობის ხელოვნური შეწყვეტა და ა.შ. მთავარია, პოლიტიკური გავლენა არ გასცდეს მოსამართლის ზოგადი მსოფლმხედველობრივი პოზიციის ფარგლებს. კატეგორიულად დაუშვებელია პოლიტიკური მოტივაცია, რომელიც იღებს კონკრეტული, ვინრო და აქტუალური პოლიტიკური ინტერესის ფორმას.¹⁹

პოლიტიკური ნეიტრალიტეტის თვალსაზრისით, საერთო სასამართლოების მოსამართლეებს გადაჭარბებულ მოთხოვნებს უდგენს „საერთო სასამართლოების შესახებ“ საქართველოს ორგანული კანონი. კერძოდ, საქმე შეეხება დისციპლინური გადაცდომის ახალ სახეს – მოსამართლის მიერ აზრის საჯაროდ გამოთქმას პოლიტიკური ნეიტრალიტეტის პრინციპის დარღვევით.²⁰ ამ ნორმით მოსამართლეს ეზღუდება აზრის გამოხატვის თავისუფლება. ეს უფლება არ არის აბსოლუტური ხასიათის და მისი შეზღუდვა დასაშვებია, მაგრამ საჭიროებს საკონსტიტუციოსამართლებრივ გამართლებას, მით უმეტეს, მაშინ, როდესაც აზრის გამოხატვას შეიძლება მოსამართლის წინააღმდეგ დისციპლინური სანქციების გამოყენება მოჰყვეს.

ზემოაღნიშნულ დისციპლინურ გადაცდომას ორგანული კანონი მიაკუთვნებს იმ ქმედებების კატეგორიას, რომლებიც არღვევენ მოსამართლის მიუკერძოებლობის პრინციპს. აქედან გამომდინარე, ლოგიკურია, ვივარაუდოთ, რომ გამოხატვის შეზღუდვის ლეგიტიმური მიზანი ამ შემთხვევაში სასამართლოს მიუკერძოებლობის უზრუნველყოფაა. ამასთან, ეს მიზანი მხოლოდ მაშინ იქნება რელევანტური, თუ მოსამართლის მიერ აზრის საჯარო გამოთქმა პოლიტიკური ნეიტრალიტეტის პრინციპის დარღვევით საფრთხეს შეუქმნის მის მიუკერძოებლობას, როგორც მაღალი რანგის კონსტიტუციურ ფასეულობას. ამის დასადგენად, მნიშვნელოვანია, გაირკვეს, თუ რა იგულისხმება „პოლიტიკურ ნეიტრალიტეტში“, რომელსაც კანონმდებელი, სამწუხაროდ, არ განმარტავს. ფორმულირებიდან გამომდინარე, „პოლიტიკური ნეიტრალიტეტი“ უფრო ფართო ცნებაა, ვიდრე „პარტიულ-პოლიტიკური ნეიტრალიტეტი“. მოსამართლის მიუკერძოებლობას სწორედ პარტიულ-პოლიტიკური მიკერძოება უქმნის საფრთხეს და არა ის, რომ მას აქვს პოლიტიკის ამა თუ იმ სფეროსთან დაკავშირებით თავისი შეხედულებები, რომელთაც საჯაროდ გამოხატავს. უსაფუძვლო და მცდარია მოლოდინი, რომ მოსამართლეს ამგვარი შეხედულებები აღარ ექნება, თუ აზრის ღია და ფიქსირების საშუალება შეეზღუდება. კონსტიტუცია მოსამართლისაგან სწორედ პარტიულ-პოლიტიკური ნეიტრალიტეტის დაცვას მოი-

¹⁹ იქვე, 167 f.

²⁰ „საერთო სასამართლოების შესახებ“ ორგანული კანონის 75¹-ე მუხლის მე-8 პუნქტის „ბ.ზ“ ქვეპუნქტი.

თხოვს, როდესაც მოსამართლეს უკრძალავს პოლიტიკური პარტიის წევრობას და მონაწილეობას პოლიტიკურ საქმიანობაში.²¹ ცვლილებამდე ამ სულისკვეთებას იზიარებდა „საერთო სასამართლოების შესახებ“ ორგანული კანონიც. კერძოდ, მიუკერძოებლობის პრინციპის დამრღვევ დისციპლინურ გადაცდომად მიიჩნეოდა და დღესაც მიიჩნევა მოსამართლის პოლიტიკურ გაერთიანებაში გაწევრება, მის მიერ პოლიტიკური საქმიანობის განხორციელება, საარჩევნო სუბიექტის ნებისმიერი ფორმით საჯაროდ მხარდაჭერა ან პოლიტიკური შეხედულების საჯაროდ გამოხატვა.²² ამგვარი გამოხატვა, მართლაც, არღვევს პარტიულ-პოლიტიკური ნეიტრალიტეტის პრინციპს და საფრთხეს უქმნის მოსამართლის მიუკერძოებლობას. ამავდროულად, კონსტიტუცია არ მოითხოვს, რომ მოსამართლე იყოს აპოლიტიკური და ასოციალური არსება, არ ჰქონდეს და საჯაროდ არ გამოხატოს თავისი მოსაზრება საშინაო თუ საგარეო პოლიტიკის სხვადასხვა აქტუალურ საკითხებთან დაკავშირებით, იყოს გულგრილი მნიშვნელოვანი საზოგადოებრივ-პოლიტიკური თემების მიმართ. თუ მოსამართლე ამგვარი გამოხატვისას არ არღვევს პარტიულ-პოლიტიკურ ნეიტრალიტეტს, არ გამოხატავს თავის სიმპათიას თუ ანტიპათიას რომელიმე პოლიტიკური პარტიის თუ საარჩევნო სუბიექტის მიმართ, ეს არ ემუქრება მის მიუკერძოებლობას. ამდენად, მოსამართლისათვის გამოხატვის თავისუფლების შეზღუდვა ზოგადად პოლიტიკური ნეიტრალიტეტის პრინციპის დარღვევის გამო იძლევა მისი გამოხატვის თავისუფლების შეზღუდვის შესაძლებლობას ლეგიტიმური საჯარო მიზნის გარეშე, თვითნებურად და თვითმიზნურად, რაც არღვევს თანაზომიერების პრინციპს, გამოხატვის თავისუფლებას და ამავდროულად, აფართოებს მოსამართლეებისათვის პოლიტიკურ საქმიანობასთან დაკავშირებული შეზღუდვების კონსტიტუციურ ფარგლებს.

პოლიტიკური ნეიტრალიტეტის პრინციპის დარღვევით აზრის გამოხატვის გადაცდომად გამოცხადება ხელყოფს სამართლებრივი უსაფრთხოების პრინციპსაც. როგორც აღინიშნა, „საერთო სასამართლოების შესახებ“ ორგანული კანონი იყენებს „პოლიტიკური ნეიტრალიტეტის“ ტერმინს, მაგრამ არ ადგენს მის თუნდაც ზოგად განმარტებას. ერთი რამ ცხადია, რომ აქ არ იგულისხმება „პარტიულ-პოლიტიკური“ ნეიტრალიტეტის დარღვევა, რადგანაც ეს ქმედება დისციპლინური გადაცდომის დამოუკიდებელ სახეა. აქედან გამომდინარე, ზოგადი ფორმულირება – „პოლიტიკური ნეიტრალიტეტი“ ნორმატივში ფარგლებელს უქმნის შესაძლებლობას, დისციპლინური გადაცდომის კვალიფიკაცია მისცეს მოსამართლის მიერ საჯაროდ გამოხატულ მოსაზრებას

²¹ კონსტიტუციის 23-ე მუხლის მე-2 პუნქტი, 63-ე მუხლის მე-4 პუნქტი.

²² „საერთო სასამართლოების შესახებ“ ორგანული კანონის 75¹-ე მუხლის მე-8 პუნქტის „ბ.ე“ ქვეპუნქტი.

საშინაო თუ საგარეო პოლიტიკის სფეროს სხვადასხვა საკითხებზე, მათ შორის, ისეთებზეც, რომლებიც უშუალოდ მასზე ან მისი ოჯახის წევრებზე ახდენენ გავლენას. მაგალითად, თუ მოსამართლეს ჰყავს არასრულწლოვანი შვილები, უკმაყოფილოა სასკოლო განათლების სფეროში სახელმწიფოს მიერ გატარებული პოლიტიკის ამა თუ იმ ასპექტით და საჯაროდ აფიქსირებს თავის პოზიციას, მოუწევს ანგარიშის განევა იმ გარემოებისათვის, რომ ეს ქმედება შეიძლება დისციპლინურ გადაცდომად ჩაითვალოს. საერთოდ, აზრის გამოხატვისას მოსამართლეს აქვს თავშეკავების ვალდებულება, მაგრამ ამ ვალდებულების ფარგლები მკაფიოდ უნდა იყოს ჩამოყალიბებული. ორგანული კანონის ზოგადი და ბუნდოვანი ფორმულირება მას არ აძლევს მკაფიო სამართლებრივ ორიენტირს, თუ რა ფორმისა და შინაარსის გამოხატვისაგან უნდა შეიკავოს თავი, რათა არ დაექვემდებაროს დისციპლინურ პასუხისმგებლობას. აქედან გამომდინარე, ირღვევა განსაზღვრულობის პრინციპი და იქმნება იმის შესაძლებლობა, რომ მოსამართლის გამოხატვის თავისუფლება შეიზღუდოს იმ შემთხვევაშიც, როდესაც ეს არ ემსახურება მისი მიუკერძოებლობის უზრუნველყოფის ლეგიტიმურ მიზანს. მეტიც, შეიძლება დადგეს საპირისპირო შედეგი და დისციპლინური პასუხისმგებლობა ტრანსფორმირდეს მექანიზმად, რომელიც არათუ იცავს მოსამართლეს პოლიტიკური მიკერძოებისაგან, არამედ უქვემდებარებს მას (პოლიტიკურ) ზეგავლენას, ან სულ ცოტა, უზრუნველყოფს მის დუმის მნიშვნელოვან, მათ შორის, სასამართლო ხელისუფლებასთან დაკავშირებულ თემებთან მიმართებით.

ამგვარ ვითარებაში დაისმის კითხვა: რამდენად იყო კანონმდებლის რეალური მიზანი მოსამართლის მიუკერძოებლობის პრინციპის დაცვა? აღნიშნული ცვლილება, სხვა არანაკლებ საკამათო ცვლილებებთან ერთად, „საერთო სასამართლოების შესახებ“ ორგანულ კანონში საჩქაროდ შევიდა და პარლამენტმა ყურად არ იღო ის შენიშვნები, რომლებიც მოსამართლეთა გამოხატვის თავისუფლების შეზღუდვას შეეხებოდა. საკანონმდებლო ცვლილებებს წინ უსწრებდა რამდენიმე მოსამართლის მიერ აქტუალურ საკითხებთან დაკავშირებით გაბედული პოზიციის დაფიქსირება. მოსამართლეს სრული უფლება აქვს გამოხატოს თავისი აზრი, მათ შორის, სასამართლო სისტემაში არსებულ პრობლემებზე.²³ ამდენად, ჩნდება საფუძვლიანი ვარაუდი, რომ დისციპლინური გადაცდომის ახალი სახის გათვალისწინება არა ღიად დეკლარირებულ მიზანს ემსახურება, არამედ თავისუფლად და კრიტიკულად მოაზროვნე მოსამართლეებზე მსუსხავი ეფექტის მოხდენას, რათა მათ თავი შეიკავონ სხვადასხვა საკითხზე, მათ შორის, სასამართლო სისტემის პრობლემებზე თავიანთი მოსაზრებების საჯაროდ დაფიქსირებისაგან. ეს არღვევს სამართლებრივი უსაფრთხოების კიდევ

²³ შეად., *Baka v. Hungary* [ECtHR], App. No. N20261/12, 23 June 2016.

ერთ ელემენტს – ნორმათა სინამდვილის პრინციპს,²⁴ რომელიც მოითხოვს, რომ ნორმის ადრესატისათვის ცნობილი უნდა იყოს ნორმის ნამდვილი მიზანი, ხოლო კანონმდებელმა არ უნდა შენიღბოს მისი ქეშმარიტი განზრახვა.²⁵

V. პოლიტიკების რისკის პრევენცია ობიექტურ-სამართლებრივ კრიტერიუმებზე დაყრდნობით

მიუხედავად იმისა, რომ სასამართლო ხელისუფლება, თავისი არსით, აპოლიტიკურია, მაინც შეიძლება გაუჩნდეს ცდუნება პოლიტიკურ პროცესებზე გავლენის გაზრდისა და გაძლიერებისაკენ. რაც უფრო ფართო შეხება აქვს სასამართლოს პოლიტიკურად სენსიტიურ საკითხებთან, მით უფრო მაღალია ეს რისკი, განსაკუთრებით იმ შემთხვევაში, როდესაც საქმე შეეხება საზოგადოების კეთილგანწყობის მოპოვებას პოპულისტური მიდგომების გზით, მაგალითად სოციალურ სფეროში. პოლიტიკური გავლენის გაფართოებაზე ორიენტირებული სასამართლო ვერ აკმაყოფილებს სამართლებრივი სახელმწიფოს მოთხოვნებს.

სასამართლო სისტემა, გამორჩეულად კი – საკონსტიტუციო სასამართლო, მუდმივად დგას რთული ამოცანის წინაშე – განიხილოს და გადაწყვიტოს პოლიტიკურად წონადი საკითხები ისე, რომ თავად არ გახდეს პოლიტიკური პროცესის აქტორი და არ ჩაებას პარტიულ-პოლიტიკურ თამაშში.²⁶ სასამართლომ კარგად უნდა გაიაზროს მისი გადაწყვეტილების შესაძლო პოლიტიკური შედეგები.²⁷ მის მიმართ არსებობს მოლოდინი, რომ თავისი ჩართულობით განამტკიცებს სტაბილურობასა და მშვიდობას და არ მოახდენს პოლიტიკური ან სოციალური კრიზისების პროვოცირებას ან გამწვავებას.²⁸ ამასთანავე, შესაძლო შედეგების გათვალისწინება არ ნიშნავს სასამართლო გადაწყვეტილების სრულ ორიენტირებას შესაძლო პოლიტიკურ შედეგებზე.²⁹

²⁴ ამ პრინციპთან დაკავშირებით მაგალითად იხ., Robbers G., Kommentar zum Art. 20 GG, Bonner Kommentar zum Grundgesetz, Band 5 (Art. 20 – 21), R. Dolzer, K. Graßhof, W. Kahl, C. Waldhoff (Hrsg.), Hamburg, 1950, Rn. 2320; Sachs M., Kommentar zum Art. 20 GG, in: Grundgesetz Kommentar, M. Sachs (Hrsg.), 6. Auflage, C.H. Beck, 2011, Rn. 125; BVerfGE 107, 218 (256); 108, 1 (20); 114, 196 (236 f.).

²⁵ Robbers G., Kommentar zum Art. 20 GG, Bonner Kommentar zum Grundgesetz, Band 5 (Art. 20 – 21), R. Dolzer, K. Graßhof, W. Kahl, C. Waldhoff (Hrsg.), Hamburg, 1950, Rn. 2322; BVerfGE 17, 306 (318).

²⁶ შეად., Loladze B., Das Rechtsstaatsprinzip in der Verfassung Georgiens und in der Rechtsprechung des Verfassungsgerichts Georgiens, Potsdam, 2015, 168.

²⁷ შეად., Leibholz G., Der Status des Bundesverfassungsgerichts, in: Das Bundesverfassungsgericht 1951-1971, zweite völlig neu bearbeitete und erweiterte Auflage, Karlsruhe, 1971, 31 (42).

²⁸ შეად., Loladze B., Das Rechtsstaatsprinzip in der Verfassung Georgiens und in der Rechtsprechung des Verfassungsgerichts Georgiens, Potsdam, 2015, 168.

²⁹ Ipsen J., Staatsrecht I. Staatsorganisationsrecht, 20., neu bearbeitete Auflage, München, 2008, 208.

თუ სასამართლო პოლიტიკურად მოტივირებული გადაწყვეტილებების მიღებით მაინც ტრანსფორმირდება პოლიტიკურ მოთამაშედ, სერიოზული საფრთხე ექმნება დემოკრატიის პრინციპს, რადგანაც პოლიტიკურ პროცესებში ჩაერთვება ორგანო, რომლის გადარჩევა შეუძლებელია და არ ექვემდებარება პოლიტიკურ პასუხისმგებლობას.³⁰ მსგავს შემთხვევაში სასამართლოს ადარებენ მონარქს ან დიქტატორს, რომელიც შეუცვლელია, იღებს პოლიტიკურ გადაწყვეტილებებს და თავისუფალია პოლიტიკური პასუხისმგებლობისაგან.³¹ ამ დროს სასამართლო არათუ იცავს კონსტიტუციასა და კანონებს, არამედ ბატონობს მათზე, დისტანცირდება დემოკრატიული საფუძვლებიდან და ტრანსფორმირდება სამოსამართლო ოლიგარქიად.³²

ზემოაღნიშნული ნეგატიური შედეგების თავიდან აცილების გზა არის სასამართლოს მიერ თავისი მოქმედებისა და გადაწყვეტილებების დაფუძნება იმ ობიექტურ კრიტერიუმებზე, რასაც მას სამართალი აძლევს. ნებისმიერი დავის განხილვა, შეფასება და გადაწყვეტა უნდა მოხდეს ობიექტურ-სამართლებრივ და არა სუბიექტურ-პოლიტიკურ საფუძველზე.³³ სასამართლო ხელისუფლების განხორციელება ნიშნავს სამართლის ნორმებზე დაყრდნობით სამართლიანი და კანონიერი გადაწყვეტილებების მიღებას. მიზანშეწონილობით განპირობებული საქმიანობა სცდება სამართლის სივრცეს და პოლიტიკური სფეროს ნაწილი ხდება.³⁴

³⁰ შეად., Von Münch I., Das Bundesverfassungsgericht als Teil des Rechtsstaates, Jura 1992, 505 (510).

³¹ Doehring K., Allgemeine Staatslehre, Eine systematische Darstellung, 3., neu bearbeitete Auflage, Heidelberg, 2004, 194.

³² შეად., Böckenförde E.-W., Verfassungsgerichtsbarkeit, Neue juristische Wochenschrift, N52, 1999, 9 (11); Meyer W., Kommentar zum Art. 93 GG, in: Grundgesetz. Kommentar, Band 2 (Art. 70 bis 146), I. von Münch, P. Kunig (Hrsg.): 6., neu bearbeitete Auflage, C.H. Beck, 2012, Rn. 9.

³³ Böckenförde E.-W., Verfassungsgerichtsbarkeit, Neue juristische Wochenschrift, N52, 1999, 9 (12); Hopfauf A., Kommentar zum Art. 93 GG, in: GG – Kommentar zum Grundgesetz, B. Schmidt-Bleibtreu, K. Franz (Begr.), H. Hofmann, A. Hopfauf (Hrsg.), 12. Auflage, Carl Heymanns Verlag, 2011, Rn. 14; Korinek, Verfassungsgerichtsbarkeit, 8 (16 f.); Loladze, Rechtsstaatsprinzip, 169; Mager, Staatsrecht I, 300; Meyer W., Kommentar zum Art. 93 GG, in: Grundgesetz. Kommentar, Band 2 (Art. 70 bis 146), I. von Münch, P. Kunig (Hrsg.): 6., neu bearbeitete Auflage, C.H. Beck, 2012, Rn. 6; Stern, GG, Art. 93, Rn. 48; Stern K., Verfassungsgerichtsbarkeit im Widerstreit, Passau, 1979, 12; Zippelius R., Württenberger T., Deutsches Staatsrecht. Ein Studienbuch, 32. Auflage, C.H. Beck, 2008, 519 f.

³⁴ Ipsen J., Staatsrecht I. Staatsorganisationsrecht, 20., neu bearbeitete Auflage, München, 2008, 209.

VI. პოლიტიკის რისკის პრევენცია სამოსამართლო თვითშეზღუდვის გზით

სამართლებრივი ჩარჩოების დაცვა და პატივისცემა სასამართლოს პოლიტიკისაგან დისტანცირების ერთადერთი საშუალება არ არის. ამ თვალსაზრისით, საინტერესოა სამოსამართლო თვითშეზღუდვის (**judicial self-restraint**) პრინციპი, რომელიც უკრძალავს მოსამართლეს პოლიტიკური გადაწყვეტილებების მიღებას და აშშ-ის უმაღლესი სასამართლოს მიერ განვითარებული „პოლიტიკური საკითხის დოქტრინა“ (**political question doctrine**), როდესაც ის არ განიხილავს საქმეს, რომელიც მნიშვნელოვან პოლიტიკურ საკითხებს შეიცავს და გადაწყვეტილების მიღება სამართლებრივი მასშტაბების მიხედვით შეუძლებელია.³⁵

ზოგჯერ არსებობს სასამართლოს მიერ გადაწყვეტილების მიღებისას არასამართლებრივი კრიტერიუმების გამოყენების საფრთხე, განსაკუთრებით ეს შეეხება კონსტიტუციას, რომლის ზოგიერთ ნორმას ძალიან ზოგადი შინაარსი აქვს. მსგავს შემთხვევებში სასამართლო არ უნდა აჰყვეს ცდუნებას, გადალახოს გამყოფი ხაზი სამართალსა და პოლიტიკას შორის, რითაც გასცდება თავისი კომპეტენციის ფარლებს და ხელყოფს ძალაუფლების გამიჯვნის პრინციპს. მაგალითად, თუ კონკრეტული შემთხვევის საკონსტიტუციოსამართლებრივი შეფასება შეუძლებელია აუცილებელი სამართლებრივი მასშტაბების არარსებობის გამო, საკონსტიტუციო სასამართლომ თავი უნდა შეიკავოს მისი გადაწყვეტისაგან და პრობლემის მოგვარება კანონმდებელს მიანდოს.³⁶ ბუნებრივია, ეს არ გამორიცხავს საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ საკითხის მოწესრიგებისას გასათვალისწინებელ საკონსტიტუციოსამართლებრივ სტანდარტებზე მითითებას.

აღსანიშნავია, რომ სამოსამართლო თვითშეზღუდვის პრინციპისა და პოლიტიკური საკითხის დოქტრინის გამოყენება დიდი სიფრთხილით უნდა მოხდეს, განსაკუთრებით ისეთ სახელმწიფოებში, სადაც სასამართლო ხელისუფლება ჯერ კიდევ არ ჩამოყალიბებულა ავტორიტეტულ დამოუკიდებელ ინსტიტუტად. ეს ინსტიტუტები არ უნდა გადაიქცეს ბარიერად დარღვეული უფლებების სასამართლო გზით აღდგენის გზაზე და სასამართლოს მიერ სენსიტიური საკითხე-

³⁵ Benda E., Klein E., *Verfassungsprozessrecht. Ein Lehr- und Handbuch*, 3., völlig neu bearbeitete Auflage, C.H. Beck, 2012, 13.

³⁶ Von Münch I., *Das Bundesverfassungsgericht als Teil des Rechtsstaates*, Jura 1992, 505 (511 Simon H., *Verfassungsgerichtsbarkeit*, in: *Handbuch des Verfassungsrechts der Bundesrepublik Deutschland*, Teil 2, E. Benda, W. Maihofer, H.-J. Vogel, 2., neu bearbeitete und erweiterte Auflage, De Gruyter, 1995, 1637 (1644); Stein E., Götz F., *Staatsrecht*, 21., neu bearbeitete Auflage, Mohr Siebeck Verlag, 2010, 16; Zippelius R., *Württemberg T., Deutsches Staatsrecht. Ein Studienbuch*, 32. Auflage, C.H. Beck, 2008, 521; BVerfGE 36, 1 (14 f.).

ბის განხილვის თავიდან აცილების საშუალებად. ამ სიფრთხილეს, პირველ რიგში, ისტორიული გამოცდილება გვეკარნახობს. ზოგჯერ ხდებოდა სამოსამართლო თვითშეზღუდვის წესების დარღვევა ან სრული უგულებელყოფა,³⁷ ასევე ისეთი საქმეების განხილვაზე უარის თქმა, რომლებშიც სამართლებრივი დაცვის უზრუნველყოფა აუცილებელი იყო.³⁸

სამოსამართლო თვითშეზღუდვის პრინციპს არ აქვს ნათელი კონტურები³⁹ და არც აშშ-ის უმაღლეს სასამართლოს ჩამოუყალიბებია მკაფიო სტანდარტები პოლიტიკური საკითხების დოქტრინასთან დაკავშირებით.⁴⁰ ეს გარემოება ზრდის იმის რისკს, რომ ე.წ. „ტურბულენტურ შემთხვევებში“ სასამართლომ ფაქტობრივად უარი განაცხადოს მართლმსაჯულების განხორციელებაზე და პასუხისმგებლობა სხვა ორგანოებს გადაულოცოს.⁴¹ ეს რისკი ერთიორად იზრდება ისეთი სასამართლო სისტემის პირობებში, რომელსაც აქვს დამოუკიდებლობისა და პროფესიონალიზმის პრობლემა და შესაბამისად, არასასურველი საქმეების „თავიდან მოცილების“ სურვილი. გარდა ამისა, ხაზს უსვამენ იმასაც, რომ პოლიტიკური ხასიათის გამო საქმის განხილვაზე უარი, როგორც ასეთი, თავადაა პოლიტიკური გადაწყვეტილება.⁴² ლოგიკურია, რომ ამგვარი გადაწყვეტილებების მიღება პოლიტიკური მასშტაბების გამოყენებას მოითხოვს, რაც სასამართლოსათვის სასურველი მოვლენა არ არის.⁴³

VII. შეჯამება

სასამართლო ხელისუფლება, თავისი არსით, აპოლიტიკურია. საკონსტიტუციო სასამართლოს პოზიციით, ეს გარემოება მის ნეიტრალობას განაპირობებს და ამავდროულად, ამასვე ავალდებულებს.⁴⁴ მოსამართლისა და სასამართლოს

³⁷ Meyer W., Kommentar zum Art. 93 GG, in: Grundgesetz. Kommentar, Band 2 (Art. 70 bis 146), I. von Münch, P. Kunig (Hrsg.): 6., neu bearbeitete Auflage, C.H. Beck, 2012, Rn. 19.

³⁸ Ipsen J., Staatsrecht I. Staatsorganisationsrecht, 20., neu bearbeitete Auflage, München, 2008, 210.

³⁹ Benda E., Klein E., Verfassungsprozessrecht. Ein Lehr- und Handbuch, 3., völlig neu bearbeitete Auflage, C.H. Beck, 2012, 13.

⁴⁰ იქვე; Stern K., Verfassungsgerichtsbarkeit im Widerstreit, Passau, 1979, 22.

⁴¹ Hopfauf A., Kommentar zum Art. 93 GG, in: GG – Kommentar zum Grundgesetz, B. Schmidt-Bleibtreu, K. Franz (Begr.), H. Hofmann, A. Hopfauf (Hrsg.), 12. Auflage, Carl Heymanns Verlag, 2011, Rn. 23; Stern K., Verfassungsgerichtsbarkeit im Widerstreit, Passau, 1979, 22 f.

⁴² Stern K., Verfassungsgerichtsbarkeit im Widerstreit, Passau, 1979, 22 f.

⁴³ Loladze B., Das Rechtsstaatsprinzip in der Verfassung Georgiens und in der Rechtsprechung des Verfassungsgerichts Georgiens, Potsdam, 2015, 171.

⁴⁴ საკონსტიტუციო სასამართლოს 2007 წლის 26 დეკემბრის N1/3/407 გადაწყვეტილება საქმეზე, „საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია და საქართველოს მოქა-

სრული გამიჯვნა პოლიტიკისაგან წარმოუდგენელია, რადგანაც გადაწყვეტილებები ხშირად მიიღება პოლიტიკური ინტერესის სფეროში შემავალ საკითხებზე და დიდ გავლენას ახდენს ქვეყანაში მიმდინარე პოლიტიკურ პროცესებზე. სასამართლოსაგან ვერ მოვითხოვთ, რომ უარი განაცხადოს ამ მიზეზით საქმეების განხილვაზე, როდესაც არსებობს დავის გადაწყვეტის სამართლებრივი მასშტაბები. გარდა იმისა, რომ ეს მართლმსაჯულების განხორციელებაზე უარია, სამართლებრივი მოწესრიგების უარყოფა კიდევ უფრო გააღრმავებს და გაამწვავებს პოლიტიკურ და საზოგადოებრივ კონფლიქტებს. სასამართლომ შეიძლება მიიღოს პოლიტიკურად მნიშვნელოვანი გადაწყვეტილებები, თუმცა მისი საფუძველი უნდა იყოს კონსტიტუცია და ზოგადად, სამართალი და არა პოლიტიკური მიზანშეწონილობა.

არაგონივრული და არაკონსტიტუციურია მოსამართლეებისათვის გამოხატვის შეზღუდვა იმ შემთხვევაში, თუ ეს არ არღვევს მათ პარტიულ-პოლიტიკურ ნეიტრალიტეტს და მიუკერძოებლობის პრინციპს. მართალია, მოსამართლე უნდა დისტანცირდებოდეს როგორც სახელმწიფო ხელისუფლებისაგან, სხვადასხვა საზოგადოებრივი და პოლიტიკური ჯგუფებისაგან, ასევე კერძო ინტერესებისაგან,⁴⁵ მაგრამ ეს არ ნიშნავს დისტანცირებას, იზოლირებასა და დუმილს იმ პრობლემებთან დაკავშირებით, რაც საზოგადოებას და მას, როგორც სოციუმის წევრსა და მოსამართლეს, აინტერესებს და აწუხებს.

ლაქე – ეკატერინე ლომთათიძე საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II-24; საკონსტიტუციო სასამართლოს 2012 წლის 29 თებერვლის N2/1/484 გადაწყვეტილება საქმეზე, „საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია“ და საქართველოს მოქალაქე თამარ ხიდაშელი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II-19.

⁴⁵ საკონსტიტუციო სასამართლოს 2011 წლის 18 აპრილის N2/482,483,487,502 გადაწყვეტილება საქმეზე, „მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანება „მოდრაობა ერთიანი საქართველოსთვის“, მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანება „საქართველოს კონსერვატიული პარტია“, საქართველოს მოქალაქეები – ზვიად ძიძიგური და კახა კუკავა, საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია, მოქალაქეები დაჩი ცაგურია და ჯაბა ჯიშკარიანი, საქართველოს სახალხო დამცველი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II-66.